

kijkers op een afstand te houden, laten de sadisten Dachau „buiten” aanleggen. En artikel 79 en 80 van de Kerkenordening vorderen evenmin een proces-sie naar buiten als de lezing van het formulier van den ban.

Chrysostomus had dat allemaal moeten weten; mis-schien wist hij het ook wel; zou hij die plaatsen uit de Septuagint (grieksche vertaling van het O. T.) niet hebben gekend? Het is haast niet te gelooven.

Intusschen, — zoo'n preek heeft toch haar nut; ook vólsch vernuft, eenmaal onderkend zijnde, scherpert het echte.

Want wat voor nevengebedachten roept het gebruik van het bovenbedoelde grieksche woord in de bijbel-sche beeldspraak bij ons op? Alleen maar „befe-lijke”?

We hebben dat wel eens gezegd: het woord „ont-slapen” heeft ook bij ons meermalen de vaste bijmaak van lieflijkheid, rust vrede.

Nu behoeft niemand dat element van grooten vrede te ontnemen aan de uitdrukking „in Jezus ontslapen”. Maar — die vrede ligt dan niet uitgedrukt in het woord „(ont)slapen”, doch in de bijstelling: „in Je-zus”. Men kan immers „slapen” in de aarde, en vree-selijk ontwaken. Dan. 12:2. Men kan „ontslapen” met vaderen, die in de voorstelling van „den hades” als een synagoge (verzameling) van menschen-zonder-vrede worden aangemerkt. Ook Achab ontsleiep „met zijn vaderen”.

Want bijkens de hierboven aangehaalde plaatsen zijn het veel meer dan één trek in de acte van slapen of slapen gaan, welke, zoowel in het Oude als in het Nieuwe Testament, het bekende woord van „slapen”, „ontslapen”, „ter ruste gelegd worden” tot een ste-reotiepe aanduiding van het sterven deden worden.

Wie slaapt, doet bij voorbeeld niet meer mee, die is uitgeschakeld van den arbeid in de werk-, de spreek-, de vergaderplaatsen. En dat is al een zeer duidelijke trek in het beeld van hades en sjeool: jaren heeft N. N. meegedaan, nu wordt hij u l t g e r a n g e e r d. In 't stille graf zingt niemand 's Heeren lof.

Wie slapen gaat, — dat is weer een ander punt — voor dien is het wandelen uit, en het reizen en trek-ken eveneens. En het staan. En zelfs het zitten. Hij wordt eenvoudig plat uitgestrekt.

U vindt dit spreken cru? U denkt aan een leelijke volksuitdrukking: op den rug liggen, om het maar niet erger te maken?

Ja zeker, daar denken wij ook aan. De bijbel óók. Het is zelfs een haast ironisch woordgebruik in 2 Kron. 16:13, 15 (LXX). Vs 13: Asa ontsleiep, lei zich te-ruste (ekoiméthē) bij zijn vaderen. Vs 15 (14): men legde (ekoimēsan, ook ekoimisan) hem op een rust-bed, dat men geheel had belegd met welriekende krui-den en verschillende soorten van specerijen. Dat neer-leggen, dat uitrusten van een dood lichaam is in Asa's geval met veel consideratie geschied; maar ook in plaatsen, waar men de dooden zonder eenige consideratie neerlegt, is toch hetzelfde werkwoord te gebruiken. Ook in Bergen-Belsen legden ze de dooden ergens neer (ekoimēsan). Ze hadden eerst zichzelf neergelegd. Dat begon, toen ze ophielden te weer-staan.

De passieve (of mediale) vorm van het grieksche woord, waar „caemeterium” vandaan komt, en waar Chrysostomus over preekt, die wordt dan vertaald door „ontslapen”. Dat kan beteekenen: de mensch legt zelf zich te ruste. Men s e h i k t de voeten, en zegt: op Uwe zaligheid, wacht ik, Heere, gij geeft Uw dienstknecht ontslag. Koimaasthai. „Zich” neer-leggen.

Maar hetzelfde woord kan in zijn actieven vorm óók gebruikt worden voor de overmeesterende macht, die een eind maakt aan het leven van men-schen, die heelemaal niet willen, die zich verzetten tegen het uitgerangeerd worden. Dan leggen niet zij „zich” neer, maar God legt hen heel gewoon neer. Uit. Hij haalt ze uit het werk vandaan. Dan doet Hij ze nederliggen. Koimaasthai.

Het woord is niet veranderd. De vorm soms ook niet. De „gedaante” evenmin. Of het gaan liggen „in vrede” is, waarbij onze wil (ook bij het sterven komt de wil te pas), van God gewerkt zijnde, ook zelf wil en ook zelf werkt, met Hem meewerkt, en op Hem aanwerkt, dan wel, of het alleen maar een moeten, moeten is, — och, men kan soms wel iets er van zien. Maar dan alleen in het ge-loof. En — met een oordeel der liefde. Het laat-ste oordeel der liefde is in een paar woorden gevat: vader lei zich te ruste; moeder liet zich leggen, in Vaders handen beval mijn doode den geest.

Nu, het is een goede gave: nuchter te zijn.

Ook al wás het met den dood uit, al was er geen opstanding, en geen Heiland, geen hemel en geen hel, ook dan nog zou derhalve het beeld van „neergelegd worden”, en „uitgerangeerd worden” op zijn plaats zijn. Het zou op zijn plaats zijn, ook al wáren wij „de ellendigste der schepselen” (vgl. 1 Cor. 15). Het is een goede gave: die nuchterheid. Want deze werke-lijkheid herinnert ons eraan, dat de dood, g e l i j k w i j h e m k e n n e n, bezoldiging der zonde is. Ook in een ongestoord paradijs — we hebben het ettelijke

KRUISWEG.

Vrouwen, vrienden: medelijden
Vroede vaderen: spot en hoon.
Eenzaam, eenzaam is Zijn schrijden
En toch Gods en 's menschen Zoon?

Eenzaam, eenzaam is Zijn schrijden
Haat en moordlust spannen saam
tot het smartelijkste lijdē
dat op aarde heeft bestaan.

Abrams kinderen, die Hem wachtten,
eeuwen lang, vol ongeduld,
gaan genadeloos Hem slachten,
nu Hij niet hun waan vervult.

Hij Verlosser? Ha, gevangen!
Aan het vloekhout zal Hij hangen!
Hij Messias? Davids zaad?
Kruist Hem! 't Kan niet zijn! Verradi!

't Lam zwijgt stil, Zijn macht verbergend
Het getier is hemeltergend
Hem benaauwt slechts 't visioen
Wat God met dit volk zal doen.
't Doet Hem naar de klagers keeren
om nog eenmaal hen te leeren.

Weenen om Zijn moede voeten
Weenen om Zijn doornenkroon
Weenen om het zware kruishout
en den dood, als gruwelijk loon
voor de hoogste en mildste goedheid?
Ach, dit is nog bijna zoetheid!
Maar de gloed der HEEREN HEEREN
zal diegenen straks verteren,
die Hem weigeren te gelooven,
die hun oog en hart verdooven,
zich verhardend als rotssteenen;
daarom, daarom moet men weenen!

D'ondergang zal spoedig komen
Bloed heeft men op zich genomen
van God zelf: stort daarom tranen,
al wat men zal heilig wonen,
tempel, tempelstad en 't zaad
Abrahams, de Hooge Raad,
God zal het een prooi doen worden
van de onbesneden horden.

Smeecken zullen zij of bergen op hen vallen
om te mogen rusten binnen Israels wallen
met hun doode, zoogende en ongeboren zonen,
zalig achtend alle maagden, die rondom hen wonen.
En den dood, die men hardnekkig zoekt,
vindt men niet — men heeft Gods Zoon verloekt.

't Lam zwijgt stil, Zijn macht verbergend.
Het getier is hemeltergend.
Hem benaauwt slechts 't visioen,
wat God met dit volk zal doen.

TO VAN DEN BERG.

malen gezegd — zou de mensch op een of andere ma-nier den overgang hebben beleefd van een toestand, waarin bloed stroomt, een hart klopt, náár een andere existentiële, waarop noch het een noch het ander meer er zijn zal. Maar dan zou de overgang naar de nog grootere heerlijkheid direct zijn; en — zón-der de mogelijkheid, zoeven gesteld, dat God tegen een ó n w i l l i g e zegt: Ik leg u plat op den rug. Want dán zou altijd, altijd, óók in het moment van overgang, onze wil hebben meegewerkt met Gods wil. Dán zou ieder „zich” te ruste begeven hebben. Om te ontwaken als Gods medearbeider in een hogere klasse: niemand zou d á n d a a r -aan de nevengebedachte van „uitge-rangeerd-zijn” hebben kunnen verbin-den. Dat het zóó moet, en dat aan het punt van overgang een koning-van-verschrikking staat, met wien men „klár moet komen”, dat is vanwege onze zonde: het caemeterium zegt ons: doe maar niet zóó dik, en niet zóó statig: m o e s t h e t n u z ó ó?

Ja, zegt dan de Schriftgeleovige, en hij omwindt het aangezicht met den mantel. Niet aan zijn doode denkende zoozeer, als aan den Levenden God, dien wij te zamen hebben vertoornd door onze zonde. Ja, zeker, tegenwoordig moet dat zóó. God l e g t o n s o p d e n r u g. En het kost ons allemaal reuzen-kracht, met Hem op dit punt eenswillend te worden. Neen, doe maar niet groot. Want het is met ons zóó echt stof-en-asch-achtig, dat meermalen het breken van het verzet, en het ons overgeven (of moet ik zeg-gen: laten gaan???) nog maar een uitvloeisel is niet van de kracht van den geest, maar van de v e r -z w á k k i n g van de ziel. Een begin van het dood-gaan, Kerkelijke narigheid heeft een jaar of 20 geleden een stormpje ontketend over „het zelfonderzoek”. Dat was ineens in kunnen en kruiken — op papier — van één polemiekdag ten minste. Maar weet u, waar alle zelfonderzoek als t e c h n i s c h e p r a e s -tatie op afknapt? Op dát puntje: als de stervende, a's u, en ik straks zich overgeeft, wat is dat dan: g e l o o f s k r a c h t of z i e l s z w a k h e i d? Maak het maar eens uit. Ik geloof, dat het allebei moet wezen. Want: God l e g t o o k v a n z i j n k a n t straks aan die sterke, of geprikkelde, of knárrige ziel, met zijn vinger het zwijgen op. Dát is het begin van

het stervensproces. Gelijk niet het oud-zijn, maar w é l h e t „v e r o u d e r e n”, het is. „Zich” g e -l ó ó v e n d o v e r g e v e n, eenswillend zijn, niet maar in berusting (toe-dan-maar), doch in rust (zijt ge daar, Vader?), dat is, als het op het „k o i m a a s -t h a i” aankomt, de grootste zegepraal van den Geest in den geest.

Als ik dit wonder vatten wil, staat mijn verstand eerbiedig stil. Ik geloóf, dat het er is. Zoouls ik ook geloóf, dat er wedergeboorte is. Maar je moet het dan ook geloóven. Dat wij niet de ellendigste van alle schepselen zijn. Wij met onze opstandingeversjes en óns „in Jezus ontslapen” — in stees van: zónder een Jezus ergens neergelegd, gevloerd, ge-véld, knock out geslagen.

Dát is n.l., of u het nu mooi vindt of niet, dat is n.l. ó ó k k o i m a a s t h a i, en Chrysostomus kan er ook niets aan veranderen. In Jer. 45:3 staat ook dat woord koimaasthai. En van Achab staat het „mooie” woord er ook al, 1 Kon. 22:40, en wou u soms zeg-gen, dat Achab niet knock-out geslagen is, met dien pijl in die opening van het harnas, ondanks alle voor-zorgsmaatregelen? D e h o n d e n l e k t e n z i j n b l o e d, en toch staat er h e t z e l f d e woord als dat andere, dat dominee Chrysostomus zoo p r a c h -t i g vond, dominee Guldenmond. Ze gaan allen naar één plaats, en allen kunnen ze zeggen: koimaasthai. Vrucht van Christus' advent? Nee, dominee Chry-sostomus, u kunt veel te mooi praten en u weet dat, en daarom zegt u maar wat.

Ja, g e l ó ó v e n moeten we „het”; maar, we zijn dan ook niet de ellendigste van alle schepselen. Want wie het weet, dát er een morgen is, en een groote dag, en een Heer, die wenkt, en die ons plaats bespreekt, en ook bereidt, wel, die kan nog een d é r d e trekje in de acte-van-slapen-gaan opmerken, dat op het ster-ven, maar dan van wie g e l ó ó v e n, zich laat overdragen. Het is dit kleine trekje: g á á n (!) o v e r n a c h t e n. Zoo kent de aan Chrysostomus-bekende grieksche vertaling van het Oude Testament het woord ook: Gen. 25:54; 28:11; 31:54; 32:13 (14); 32:21 (22).

Die paar plaatsen laten al een aanmerkelijk ver-schil zien: er zijn hier gevallen van menschen, die den nacht ingaan écht om te slapen, en om niets meer van de wereld af te weten (zichzelf even uitrangee-ren); en, — er is óók een geval van een man (Ja-cob), die den nacht ingaat en maar niet ophoudt met werken, met bidden, met strijden, zelfs strijden „met God” (Pnisi).

Ook dát verschil kan bij onze stervenden alleen hij zien, die naar binnen kan zien; de een slaapt in niet zóó als de ander; de één trekt zich terug net zoo als de ander; maar de één zegt: ziezoo, dat is voorbij, en de ánder: n u g e b e u r t e r i e t s m e t m i j.

Ja het woord koimaasthai is wel erg soepel: men-schen kunnen het voor zich gebruiken, maar God gebruikt het ook voor beestenvet, en offervleesch, en een dagloontje. Ex. 23:18; 34:25; Lev. 19:13; Deut. 16:4. Wat niet den nacht mag over-b l i j v e n, dát mag (volgens de grieksche vertaling, die Chrysostomus kende) niet koimaasthai. Daarom zullen ook straks, als Christus wederkomt, vele men-schen niet sterven: waarom zouden ze een nacht in het graf blijven? De Heere is er immers, en nu kun-nen ze zoo maar in één ruk naar de plaats toe, waar ze hooren.

Dat is óók „k o i m a a s t h a i”; vastgehou-den worden, of zich laten vasthouden, in afwachting van de nadere bestemming. Wie tegen die bestemming, en haar bepaalde tijden ingaat, die heeft de klad ge-bracht in het „koimaasthai”. Want dat staat o n d e r w é t t e n.

Nu brengen m e n s c h e n erg vaak de klad daar-in. Er zijn er, die beestenvet, en offervleesch niet met-een opruimen; ze laten het overnachten. Of er zijn bázen, die het dagloontje van den werkmán maar slordig laten „koimaasthai” in hun elgen woning, in-plants van te zorgen, dat het gezinnetje van den werk-mán rustig kan slapen: morgen is er geld voor de huishouding.

Maar God, die de wetten van het koimaasthai stelt, Hij laat geen enkel graantje vallen, zonder het zijn plaats te geven; en Hij laat geen menschenkind langer „op den rug liggen”, dan noodig is, gezien zijn plan-nen met Christus, en de gemeente, en de verhouding van levenden en dooden, waarbij de een den ander niet vóór wezen mag: 1 Thess. 4:13—18.

En zoo komt er een groot licht in en over dat kol-maasthai: wij w é t e n van den m o r g e n v a n d e n H e e r e van den morgen. Die de Wetgever is, en óók het „overnachten” heeft gere-geld: Hij, Israëls Wachter, ook zijn Nachtwacht, sluimert niet. In zijn mooie Rustkamer heeft Hij geen enkel dagloongeldje achteloos laten liggen in de Laden van zijn Schatten: zie Ik kom haastig, gij, die slaapt, en Mijn loon is met Mij, en wie het u verkort hebben, hun vleesch zal Ik met vuur verteren, Jac. 5. Gelijk Ik ook hen zal vinden, die u hebben op uw rug gelegd, zonder specerijen en kruiden, maar in een mesthoop, in Dachau of in Buchenwald, of waar dan ook.

En daarom kunnen wij niet boos zijn op de men-schen, — waren ze er wel? — die onder Chrysostomus

preek
geen pa
is over
maasth
bijbelsc
En
Blijf m
wel vis
geestel
ook or
profete
beg r
van p
kan p
zeggen
God we
van de
hof kr
mond
gen: le
En i
j a a r
op 14 E
Welu:
den de
ten de
brenger
den op
den: w
zoolang
woordig
tenmine
of wij v
centrat
niet we
tenen is
Maar w
b u i t
Heer te
we kun
smartel
de stad
Want
z i j n
we zijn
afdoend
de afsc

SU

Nadat
matie b
blicaties
ken ond
op de vo
mene
Groning
zien
Schilder
men, 3
L e h r
Zürich,
deze zo
meten a
continue
zondeva
hoe de
noemen
van the
We will

1) On
de hand
dan ook
dat het
mag wo
een ond
dactie s
vliet. H
dogmati
de besli
volgende
scherp
formati
de laats
laire do
taak toe
gemeene
Van d
zoo heel
kort bes
bare me
auteur o
mene g
king van
gestuit;
kelijke s
nog tot

*) Dit
schrift. R
*) dr.
1940, pag